

Fortidens rillesten i Harreskoven - Rømers Observatorium i Vestskoven

Af Skovtaksator Børge H. Larsen,
Lindum Skovridergård, Hobro.

*Det gamle og det ny blev koblet sammen
ved Skovhistorisk Selskabs ekskursion til
Københavns skovdistrikt, den 7. maj, 1988*

Over 100 skovhistorisk interesserede kunne skovrider E. Laumann Jørgensen byde velkommen til Harreskoven, der formentlig ikke har noget med dyrenavnet "hare" at gøre; men flere faktorer peger på, at skovnavnet tilbage i tiden har været stavet "Harreskoven" eller "Harskov", svarende til det gamle danske ord "hargh" eller "hørg", der betyder stendynge eller stenalter. Skoven kunne altså ligeså godt have heddet Tempelskoven eller Stenskoven.-

Man begav sig ad Jagtvejen op til nogle af de anlæg, som Laumann Jørgensen og medlemmer af Værløse Museum i over 10 år har arbejdet med.

Skovrideren indledte: »Vi tager udgang i, at mange af anlæggene peger i øst, vest, nord og syd, men også med de 4 mellem-liggende retninger. Hvilken relation har disse anlæg til Vikingetidens orientering?



Skovrider Laumann Jørgensen fortæller. Skovhistorisk Selskabs æresmedlem Gustav Graa (i lyst tøj) lytter.

Vi fik kontakt til astronomer fra bl.a. Astronomisk Selskabs historiske sektion; på den måde har vi fået statistisk sikkerhed for, at der udgår sigtelinier fra rillestenene til bestemte og konstante retninger. -Til jævndøgnene og til solhvervene. Vi har en stor landskabskalender liggende i Vestskoven, hvor vi fandt Ole Rømers land-observatorium. Alle højene omkring er flade og pyramidalt formede. Der er ikke noget i højene; dersom det er pejle-høje, skal der heller ikke være noget i dem«.



Udgravning ved Jagtvejen, med en af sigtelinierne markeret.

Stjernestunder i skoven

»Ved Fir-vej ligger der gruber i en frodig mangfoldighed«, fortsætter skovrideren. »De ligger 3 og 3 på rette linier og stævnet mod eet punkt; og der lå der, nede i jorden, en rillesten, med rillerne i øst/vest retning. I sådanne øjeblikke oplever man det man kalder stjernestunder.-

I jernalder/vikingetid stod solen på Harreskovens bredegrad op på sommertilsværv i 44 grader; i midvinter i 136 grader. På jævndøgnene i 90 grader. Har vi over 10 eksempler, og eksempler fra andre steder, foreligger der statistisk sikkerhed for det arkæo-astronomiske. I Tingskoven ved Fjerritslev har vi 3 anlæg.-

Her ved jagt vejen kan vi se kvadrater, der ligger på rette linier. Disse kvadrater har arkæologerne afvist som værende plantehuller. Skovarbejderne har arbejdet efter kompas, da de alle går øst/vest«, bemærker Laumann Jørgensen. »Alle firkanter er her på ca. 35 cm og rummer nister af trækul. En del synes at indholde spongiøst væv. Vi har fundet rester af

stærkt rustet jern. Efter undersøgelse skrev Medicin-historisk Museum, at der rent umiddelbart synes også at være tandemalje. Det er askegrave fra jernalder. Hvor er almuens brandgrave på Sjælland? Man kender dem ikke her, men mange i Jylland.

Velux-fonden støtter undersøgelserne

Derefter begav ekskursionen sig hen til den nærliggende Klosterbakken. Her fremhævede skovrideren rillestenen pegende mod sydvest. »Det er et matematisk bestant materiale. De 120 grader har vi 20 steder, og retningen er til den lysstærkeste stjerne Sirius' såkaldte heliakiske opgang ved sensommer-tid år 500 e.Kr. - 7 ægyptiske templer er bygget over den heliakiske opgang.

En arabisk købmand udtaler om Hedeby i år 975, at man der tilbeder Sirius, bortset fra nogle få, der er kristne.

Man er nu enige om, at landskabet i jernalderen har været som i Jægersborg Dyrehave i dag.

Skovrideren fortsatte; »Man vil udvide Rømer-museet med en arkæo-astronomisk afdeling. Ole Rømer fremstillede 3 unike plantemaskiner omkring 1700. Den ene gik til ved København's brand i 1728, men man har tegningerne.

Vi har ansøgt Velux-fonden om 1,8 mio. kr. til rekonstruktion af de tre maskiner. Samtidig sendte jeg ansøgning ind om penge til arkæo-astronomiske undersøgelser; Velux-fonden har tildelt mig 350.000 kr. til et 3-årigt forskningsprogram + de 1,8 mio. kr. til Rømermuseet.

Hørgen, Harreskovens vartegn

Ekskursionen passerede Lille Værløse Fægyde, og lige inde bag skovdiget ser man hørgen, en godt 18 meter lang og 3 meter bred stenrøse, der ligger nøjagtig øst/vest.



Skovrider Laumann Jørgensen ved den enestående hørg, Harreskovens vartegn.

Hørgen er enestående; man har ikke noget tilsvarende herhjemme; har måske haft en på Skamlingsbanken. Hørgen indeholder vel groft taget 1000 sten. Denne dyngge er en messe værd. Et flot vartegn for Harreskoven.

Fra den gamle skov, med de mange forhistoriske minder, kørte man til den ny skov, Vestskoven, som man begyndte at tilplante i 1967. Ad den slyngede vej kørte man op på Herstedhøje, der er bygget af jord fra 880.000 lastvognlæs. Vi befinder os 47 meter over det omgivende terræn.



Deltagerne i ekskursionen på vej gennem Kroppedal ud til Rømer-statuen.

Ved tomten af Rømers observatorium

Fra Herstedhøje drog man til Kroppedal i den vestligste del af Vestskoven. Kroppedal er en gård på ca. 100 hektar.

I gårdens syd-længe havde der været hestestald; der ansøgte man i 1979 om tilladelse til at lave en udstilling om Ole Rømer. - Claus Thykier er leder af museet. - Ole Rømer er på sin vis mere kendt i udlandet, men udstillingen her trækker mange mennesker.

Resten af Vestskovskontoen blev anvendt på at lave dette besøgscenter på Kroppedal. Det store bord er lavet af en af von Langens ædelgraner i Nørreskoven.

»Dette sted skulle«, fortsætter Laumann Jørgensen, »være prøveklud for de nye tanker ved dannelsen af Skov- og Naturstyrelsen.

Her er Vestskov-udstillingen, og det er hjemsted for naturvejlederen, og her kan man afholde møder.

Fra Kroppedal vandrede man ud til stedet, hvor man har fundet rester af Rømers observatorium. Der var kun svage spor af ydre- og indervægge, men dog nok til en rekonstruktion. Derimod fandtes de 3 instrumentstolpers nedre del velbevarede. Ved udgravningen fandt man forarbejdet til en linse.



Vesterskoven. Ved tomten af observatoriet kan Ole Rømer stå og betragte stjernehimlen.

Claus Thykier fortalte; »Rømer havde også noget med skovene at gøre for 300 år siden. Universitetets skov var ødelagt; han gjorde et stort arbejde for at få skoven op at stå igen«. Herude, hvor Rømer gjorde sine observationer, har man flyttet statuen af Rømer ud, så han som dengang kan stå og betragte stjernehimlen.-

Skovhistorisk Selskabs formand, forstkandidat Kirsten Olesen afsluttede den meget spændende dag med en hjertelig tak til Thykier og Laumann Jørgensen: »Vi siger dig tak, Laumann, fordi du stædigt har holdt ud. Du havde mod og mandshjerte til at holde fast. - Du talte om stjernestunder; dette har for os været en stjernestund at komme rundt med dig i dag. - Lærken synger, udsigten er skøn; her er et godt sted for os, vore børn og børnebørn«.

-En tak til Laumann Jørgensen for gennemlæsning af og korrektioner til referatet.-

Bøger

»Harreskovene, Rygtet og Nørreskoven« af E. Laumann Jørgensen. Hernovs Forlag, 1984.